

EDITORIAL

Színre léptünk. S szándékunk szerint fórum leszünk, ahol mindenki megszólalását várjuk, aki az ország (köz)művelődésében dolgozik és erről (köz)hasznos mondandója van, aki gondolataival tisztábbá, egyértelműbbé szándékozik tenni helyzetünket és feladatainkat.

László Gyula a honfoglalásról szólva elgondolkodtató egységbomlást említett az évfordulón a televízióban levetített filmsorozatában. Az őshazában az élők és halottaik jelentettek egy egységet, amikor tehát őscinknek el kellett hagyniuk az őshazát, meg kellett válniuk halottaiktól. Szorongató helyzet lehetett. Keveset tudhatunk arról, annak idején ki-kí hogyan igyekezett megbirkózni ezzel, s hogy segítette a csoport, az egy hiten lévőkhöz pogány közössége ennek elviselését.

A váltások, a kicsik is, de a jelentősek még inkább, megrendítő hatásúak. S mindig létező bennünk olyan mozzanat, amelyet viselhetővé igyekeznek tenni a maga számára az ember, s jó esetben jól asszisztál ehhez a szűkebb-tágabb emberi környezet.

Az elmúlt negyven évből folyamatossá tenni tudni, ami a belső törvények folytán ép és tudomásul vételre méltó, s a változásban levő helyzetben megerősíteni mindazt, amiről tudvalevő, hogy épségünket védi, a jövőnk, épp a változások következtében adódó bizonytalanságok miatt talán mindennél fontosabb. Lapunk ezért az értékközpontú gondolatok, s az ezek szerint fontos információk áramlását kívánja segíteni. Nem véletlenül foglalkozunk első számunkban az első generációs értelmiséggel, s tesszük minden számunk Arcképek rovatába azokat az életutakat, amelyek nem a cezúrákat, a töréscsúcsokat látatják katartikusan, hanem az ügyek szolgáltatását folyamatosan.

A kiskunságban egy öreg tanyai házaspár legelni kikötött borjának hasát szétszaggatta a szomszéd általában megkötött, s ettől elvadult kutyája. Az öregek fél éven át emberfeletti türelemmel gondozták, s így megmentették a borjút. Lepedőkből, otthonakából adtak rá haskötőt, hogy ne nyalja szét viszkető sebeit és ne köpjék be a legyek. A meggyógyult borjút aztán az unokáknak adták. Hétköznapi történet. Szereplői sokat megélt emberek. A tanyavilágban az a hír terjedt el, hogy egy kutya széttépett egy borjút. Mert mindig látványosabb és természeténél fogva hangosabb az örület. Pedig mellette létezik a hallgatag, rendbetevő türelem.

MÁTYUS ALIZ

MEGKÉRDEZTÜK

„...Olyan értelemben demokratikus, hogy mindig el kell képzelni, hátha a másik is ki tud találni valami okosat.”

VITÁNYI IVÁN

két évtizeden keresztül vezette az intézetet. A személyességről kérdeztük, mint a vezetési stílusát és módszerét meghatározó sajátosságról.

Vitányi Iván: ...Gondolkodom, hogy mennyire tudatosan vagy mennyire csak magától értetődően csináltam, amit, amikor az intézetbe kerültem. Jól ismerem a népművelő társadalmat, tehát nagyon jól tudom, hogy mi a szerepük Magyarországon. Itt van egy sereg ember, aki tulajdonképpen a nyitott, demokratikus társadalom koncepcióját vallja, a maga eszközeivel azért dolgozik és kitart mellette. Éppen ezért úgy gondoltam, hogy ha itt egyáltalán szó lehet vezetésről, az teljesen más lesz, mint egy katonai, politikai vagy hivatali szervezeté. Természetesen egy hivatali vezetésben is szükség van személyességre és a demokráciára, a kultúrában és a közművelődésben azonban még sokkal inkább. A vezetés ne vezetni akarjon, hanem igyekezzen az itt dolgozó embereknek, akik tudják, hogy mit csinálnak, megadni azt a lehetőséget, hogy saját gondolatukat, saját hitüket alapján tehessék, amit akarnak.

Voltak erre ösképek. Sokáig emlékezetes maradt nekem, amit Karácsony Sándor mondott erről a Szabadművelődési Tanácsban. Nem felülről kell rászorítani az embereket, a szabadon művelődőket és a szabadművelőket, hogy mit csináljanak, mert ők azt szeretik az országban maguktól is tudják. A mi feladatunk az, hogy ha látunk valahol valami jót és valami újat, amit csinálnak, de valami nehézségük akad, akkor segítünk. Ezt vallottam én is. Nem az tehát a dolga a kultúrában működő vezetőknek, hogy maga találjon ki borzasztó nagy és okos dolgokat és aztán minden módon keresztül erőltesse. A cipőgyártásban talán így kell eljárni, de a művelődésben nem. Nálunk mindenkivel tartani kell a kapcsolatot és ha valahol valami jót találunk, bátorítást és támogatást kell adnunk. Ha el kell intézni valamit, akkor elintézni, ha meg kell védeni, akkor megvédeni, ha pénzt kell szerezni, akkor pénzt szerezni; ha meg a jó szó hiányzik, akkor azt kell mondani, hogy hú, de nagyszerű. Az emberi feltételeket kell biztosítani, egyszerűen azért, mert magam is azt igényelem, valamennyien ezt igényeljük és így voltaképpen azonos módon gondolkodunk.

Nekem valamilyen módon a véremem vált, hogy így próbáljak meg viselkedni. Azért is, mert évtizedeken keresztül benne éltem a kulturális mozgalmakban és megtapasztaltam, hogy milyenek vagyunk. Milyen a népművelő társadalom, milyenek a néptáncosok, milyenek azok, akik klubesteket rendeznek. Akkor tehát így kell hozzájuk fordulni. És az első pillanattól kezdve éreztem, hogy ennek fölszabadító hatása van. A népművelők megszokták, hogy a hivatalos népművelési intézet, a minisztérium, a tanácsai szervezet vagy akárki behívja őket és megmondja, hogy holnaptól kezdve ezt kell csinálni. Én meg azt mondtam, ti tudjátok, csináljátok. Először sokszor nem értették meg.

Ugyanígy dolgoztunk a VALÓSÁG című folyóiratnál is. Harminc évig voltunk együtt, és soha laptervet nem csináltunk. Fejben tartotta mindenki, ha megígérte valaki, hogy ír egy cikket. Át tudtuk tekinteni, hogy mi várható. Amikor bejöttek a cikkek, megbeszéltük, amelyek jók voltak, azt betettük

a lapba, amelyik nem volt jó, azt nem tettük be. Ha kicsit összeillettek, akkor rovatokat szerkesztettünk, ha nem illettek össze, külön hagytuk őket. Hát ez így van a művelődésben is. És ez egészen másfajta viselkedésmódot kíván, mint egy klasszikus hivatalban: itt valójában a kapcsolatokat kell tartani. Ez módot ad arra, hogy amikor szükséges, a lényegről lehessen beszélni. Arról, hogy mit miért csinálunk és hogyan csináljuk, és ne a felesleges, lényegtelen, felületi dolgokról.

A mi szakmánkban továbbra is ezt javaslom. Bizonyára más a helyzet az iparban, különösen a nagyüzemekben, ahol terveket kell kidolgozni és végrehajtani. A kultúrában, közművelődésben, népművelésben vagy bárminek nevezzem, az a fontos, hogy az együttműködés, a szervezetek között is, mindig személyes, baráti és lényegre törő legyen. Olyan értelemben is demokratikus legyen, hogy mindig el kell képzelni, hátha a másik is ki tud találni valami okosat.

Hát én ezt a módszert igyekeztem bevezetni, és ez nem volt könnyű dolog. Először gyakran még a legközvetlenebb barátaim sem értették meg. Az is igaz persze, hogy aki viszont kardinálisan kivonta magát az együttműködésből, azzal egyáltalán nem törődtem, és ez talán hiba is volt. És hogy annyira szabad volt mást is csinálni, hogy ha valaki a maga fertályán ennél szigorúbb szervezetet akart létrehozni, megtehetette.

Én többször leírtam, elmondtam, hogy számomra nagyon érdekes éppen a népművelő társadalomnak ez a belső magatartása és szervezete. Én magam már 1945-47-ben részt vettem a közművelődési közéletben. Ez a két év a magyar demokrácia megteremtésének a nagy kísérlete volt. Kialakult egy társadalmi réteg, amely kezdett élni a demokráciával. Ezt a réteget ugyanis teljesen szétverték 48 után, de hagyományai továbbéltek, többek között éppen a népművelőkben. Ez a fajta eleve demokratikus hajlam, elemi demokratikus indulat, ami akkor született, mindig megvolt a népművelőkben. Persze nem mindig sikerült jól. Magyar módra van sokszor, társul elkeseredettséggel, utópizmussal, bukásokkal, oktalan reményekkel és sok mindennel, de mégis van egy elemi erejű pozitív góca. Mint ahogy most is azt mondhatom, hogy ha például a most olyan népszerű nyitott társadalom kibontakozásának lehetőségét keresem, legelső között itt találok. Mert nem fejlődött ki olyan polgári élet, ami ezt egészében ki tudta volna alakítani. Aki nyitott társadalmat, nyitott demokráciát akar, erre kell támaszkodnia. S ebben mindig nagyon nagy szerepe van a személyességnek.

„...a gyökeresen megváltozott viszonyokat figyelembe véve, nagyon szeretnék kialakítani egy jól menedzselt intézetet.”

FÖLDIÁK ANDRÁS

néhány hónap óta vezeti az intézetet. Az intézet helyzetéről és terveiről kérdeztük.

Földiák András: Annak idején, amikor az Oktatási Osztály vezetőjeként dolgoztam az intézetben, az az intézet egészen más helyzetben volt, mint most van. Egészen más társadalomban. Volt akkor olyan progresszív értelmiség, különösen a 70-es évek elején, derekán, amelyik sok mindent akart csinálni és azt tette is. Akkor valóban csak szabad teret kellett adni a jó kezdeményezéseknek. Ma szerintem két alapvető különbség van. Még több is biztosan, de kettőt tartok nagyon fontosnak. Az egyik, hogy ma az értelmiség atomizált és

dezintegrált. Nem látom, hogy ebben a gyökeresen megváltozott, alapvetően demokratikus társadalomban, azaz hogy gazdaságra épülő és demokratikussá válni készülő társadalomban mi a funkciója az értelmiségnek és ez hogy fog megvalósulni. Nem tudom, hogy ennek a tendenciái érzékelhetőek-e, mert én nem nagyon látom. Tehát ma, amikor bizonytalanok azok a szándékok, amiket be lehetne engedni az intézet falai közé, sokkal nehezebb, mint a 70-es években. Most nehezebb akár az intézetnek, akár egy osztálynak vagy részlegnek az együttartása. Ez az egyik, gondolom döntő különbség. Amitől én rendkívüli mértékben kínlódom is, nem is csak mint az intézet igazgatója, hanem mint magán ember is.

A másik ez az átkozott pénz. Amit tud mindenki, kár róla beszélni. De nekem, mint vezetőnek a 70-es években komoly fizetésem volt. Sosem fogom elfelejteni, Pitvaroson vezettem szociográfiai tábort, Csongrád megye egészen eldugott sarkában – önálló táborként, de a téli népművelési gyakorlat keretében, mert arra volt akkor éppen pénz – és oda hozták el nekem szíveségből az osztályvezetői fizetésemelésemet. Osztályvezetőként nem kaptam meg mindjárt az osztályvezetéshez járó bért és akkor komolyabb emelést kaptam, hát óriási pénz volt az akkor. Nekem az egyetemisták előtt szégyellnem kellett. Nem azért, mintha látták volna, hanem magamban. Hogy én itt világmegváltó dolgokat csinállok, s ennyi fizetésért. Sokért. Szóval azért fontos a pénz, mert ma is van és lenne, aki világmegváltó dolgokat tenne, de nem mindegy, hogy mennyiért. És még ha színvonalas és megfeszített munkát is lehet kapni ezért a nagyon rossz pénzért, amivel itt az intézetben rendelkezünk, mégis ez jól. És nem csak a bérről van szó, de mindenfajta megbízási díjról is és a munka feltételét jelentő asztalról, székről, eszközről, ami elképesztően rossz színvonalú. Ha csak a Szakmai Házat nézem, ami tartalmaz munkát végez, abszolút hiánypótló a tevékenysége, kották és táncszakkönyvek és kazetták, amiket rendelkezésre bocsátanak és nem tudják újrayomni, felvenni, mire elfogy, mert az iskolák veszik. Nem tudnak már videót másolni, mert nézhetetlen minőségű. És a számítógépet ütik 4-5 éve felváltva hárman. Szóval az ilyenfajta feltételekben is rettentő fontos a pénz. És hát a pénzről az utolsó, amit szeretnék megjegyezni, hogy az embereket az álmódózásaiban is korlátozza. Az az ember, aki szüntelenül azon töri a fejét, hogy miből fizesse ki a villanyszámláját, olyan elánnal és indíttatással és olyan fellépéssel nem tud a társadalomban jelen lenni, ahogy akkor, a 70-es években jelen tudtunk lenni.

Ezeket a gyökeresen megváltozott viszonyokat figyelembe véve, szeretnék kialakítani – ugyan ez egy divatszó, de – egy jól menedzselt intézetet. Ehhez jobban el kell tudni adni a dolgokat. Értékes dolgainkat a nagyvilág felé és a pénzkérdésekben döntő körök felé. Az eredményeket láthatóbbá tenni, ha kell, akkor akár reklámozni is eladni, mert hát ez a világ. Ha nagyon mutatod magad és ügyes vagy, akkor megkapod azokat az elemi feltételeket, amik kellenek, ha nem, akkor sajnos nem. Ma ez elég nagy teher, hogy az intézet se és többé kevésbé a művelődési házak se képesek még erre. De az intézet talán még kevésbé, mint a jó városi művelődési házak.

Ahogy az intézetben régen se volt az, hogy egy szellem vagy egy direktíva mentén kell felsorakozni, én ma se szeretném, de az, hogy mindenki jobban fogja össze és jobban adja el és menedzselje a dolgait, ez mindenképpen fontos.

Én az intézeti változásokban azt tartom a legfontosabbnak, hogy tisztázni tudjuk érdemben, hogy mi az, amit, mint állami feladatot ez az intézet garantáltan és színvonalasan meg tud csinálni. Kicsit összemósódnak a dolgok, de ma sok min-